

Szarytka morska/foka szara *Halichoerus grypus* (1364)

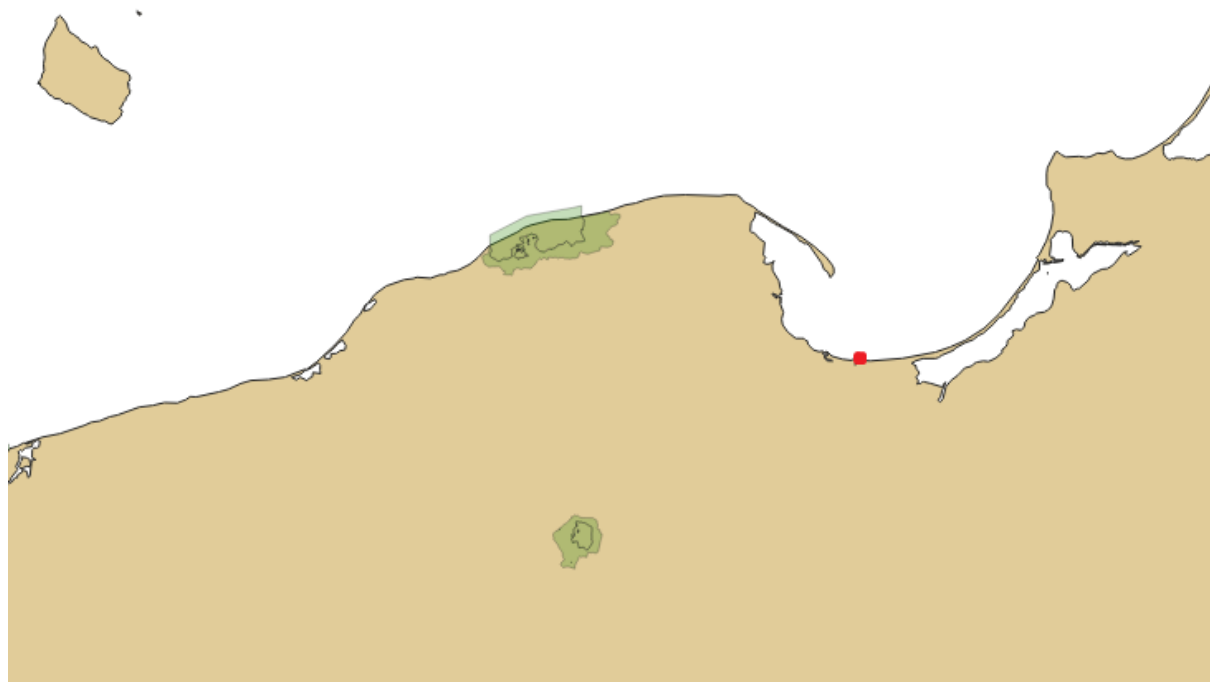

Foto. 1. Stado fok szarych na wyleżysku w rejonie ujścia Wisły Przekop w 2021. (fot. S. Nowicki)

Liczba i lokalizacja stanowisk

Reprezentatywność wyników pod względem lokalizacji

Foka szara występuje stale w morskim regionie bałtyckim (MBAL). Wykonane w roku 2021 badania są reprezentatywne dla regionu, gdyż monitoring prowadzony w formie obserwacji lotniczych (dron) obejmował jedyny *haul-out* gatunku tj. piaszczyste łachy w ujściu Wisły Przekop (rezerwat „Mewia Łacha”) (Ryc. 1). Foka szara występuje w całym akwenie Morza Bałtyckiego, a badania wykonane w latach 2016-2021 w ramach Państwowego Monitoringu Środowiska potwierdziły reprezentatywność tego stanowiska dla Polskich Obszarów Morskich.

Ryc. 1. Mapa stanowisko monitoringu foki szarej – czerwony kwadrat *haul-out* w rejonie Ujścia Wisły.

Oceny stanu ochrony na poziomie stanowisk

Podsumowanie wyników badań

Populacja

Występowanie

W 2021 roku w ramach realizowanego w okresie linienia (maj – czerwiec) monitoringu lotniczego, podczas wszystkich trzech nalołów dronem (w dniach 24 i 30 maja oraz 4 czerwca), stwierdzono foki w rejonie *haul-out* Ujście Wisły.

Liczba osobników

W trakcie monitoringu lotniczego w okresie linienia (maj – czerwiec), odnotowano 406 osobników foki szarej, co oznacza wzrost liczby osobników w porównaniu do roku poprzedniego (190 osobników w 2020 r.). Jednocześnie odnotowana liczebność foki szarej w POM zawiera się w przedziale referencyjnym powyżej 0,5% (wartość dla 2021 r. - 1,015%) liczebności całej populacji tego gatunku w Bałtyku, szacowanej w 2021 roku na około 40 000 osobników. Ocena wskaźnika wyniosła FV.

Rozród

W trakcie realizowanego w 2021 r. monitoringu w okresie rozrodu (luty – marzec), nie stwierdzono fok nowonarodzonych (osobniki w lanugo), samic w ciąży ani samic karmiących. Ocena wskaźnika za 2021 rok wyniosła U2.

Śmiertelność

Dane niezbędne do oceny tego wskaźnika to informacje zawarte w raportach zgłaszanych do MIR-PIB lub do Departamentu Rybołówstwa Rolnictwa i Rozwoju Wsi. W roku 2021 oficjalnie nie odnotowano przyłowu foki w narzędzia połowowe.

Obserwacje WWF Polska wskazują jednak, że co roku odnotowywane są martwe zwierzęta (w tym ze śladami prawdopodobnie pochodzącymi z przyłowu) – w 2021 roku ogółem odnotowano 277 osobników foki szarej znalezionych wzdłuż polskiego wybrzeża. Nie można całkowicie wykluczyć, że w POM dochodzi z przyłowu, jednak nie prowadzi się dedykowanego ssakom morskim, programu rejestracji przyłowu - tym samym ocena wskaźnika wyniosła U2.

Siedlisko

Ocenę parametru 'Siedlisko' oparto o wskaźniki opisujące występowanie i dostępność optymalnych miejsc dla odpoczynku, linienia i rozrodu. Mając na uwadze: ogólną długość linii brzegowej w Polsce oraz fakt, że presje ze strony turystyki mają na tym obszarze charakter krótkotrwały (są to generalnie 2-3 miesiące w okresie wakacji tj. czerwiec – sierpień), a zarazem obecność obszarów chronionych jak: Słowiński Park Narodowy i Woliński Park Narodowy, należy przyjąć, że istnieją liczne i dostępne w ciągu całego roku miejsca ważne dla tego gatunku. Niemniej, obszary te są dostępne dla zwiedzających przez cały rok co, szczególnie w okresie letnim, może stanowić istotny czynnik przepłaszający.

Biorąc jednak pod uwagę, że jedyny w POM *haul-out* foki szarej w rejonie Ujścia Wisły, cechuje wysoka liczebność zwierząt przez cały rok, należy ocenę parametru „Siedlisko” rozpatrywać ze szczególnym uwzględnieniem tego właśnie obszaru.

Istnienie i dostęp do optymalnych miejsc odpoczynku

Jednym z istotnych czynników antropopresji, skutkujących przepłaszaniem fok z rejonów odpoczynku jest rozwój turystyki. Raport Głównego Urzędu Statystycznego, dotyczącego liczby turystów korzystających z bazy noclegowej w 2021 roku, wskazuje na znaczący (23%) wzrost liczby wypoczywających w porównaniu do roku 2020.

Z całą pewnością przyczyną zmniejszonej liczby turystów w 2020 była przede wszystkim sytuacja pandemiczna związana z COVID-19 oraz związane z nią obostrzenia. Dane za rok 2021 wskazują na ponowny wzrost liczby osób odpoczywających w gminach nadmorskich – stopień wykorzystania miejsc noclegowych na obszarach nadmorskich w 2021 roku był wyższy niż w 2020 roku zaczynając od miesiąca kwietnia. Zjawisko to utrzymywało się do końca 2021 roku. Tym samym ocena wskaźnika wyniosła U1.

Istnienie i dostęp do optymalnych miejsc linienia

W roku 2021 nie stwierdzono niedostępności dla fok jedyne go wyleżyska (*haul-out*) gatunku, w rejonie ujścia Wisły Przekop (rezerwat „Mewia Łacha”), w okresie linienia. Jednocześnie odnotowuje się przypadki przepłaszania fok z piaszczystych łąch – głównie przez turystów pod wpływem zbyt blisko odpoczywających zwierząt.

O dostępności *haul-out* w tym rejonie, decydują przede wszystkim czynniki naturalne, takie jak rozmywanie i zatapanie piaszczystych łąch, które w 2021 roku były przyczyną spadku liczby i

powierzchni piaszczystych łach dostępnych dla fok, jednak nie odnotowano aby *haul-out* nie był dostępny dla zwierząt. Tym samym ocena wskaźnika wyniosła U1.

Istnienie i dostęp do optymalnych miejsc rozrodu

W ramach monitoringu foki szarej przeprowadzonym na przełomie lutego i marca 2021 roku nie stwierdzono rozrodu foki szarej w obrębie wyleżyska (*haul-out*) w rejonie rezerwatu Mewia Łacha. Tym samym należy uznać, że nie istnieje optymalne miejsce rozrodu gatunku w POM a ocena wskaźnika wyniosła U2.

Perspektywy ochrony

Od 2012 roku 'Program Ochrony foki szarej' znajduje się wciąż na etapie projektu i nie został zatwierdzony. Stąd zawarte w nim zalecenia oraz działania ochronne pozostają nadal w dużej mierze niezrealizowane. Dla foki szarej istotnymi presjami w POM są:

1. śmiertelność w wyniku przyłowu lub kłusownictwa;
2. zachorowalność wynikająca z intoksykacji niebezpiecznymi substancjami znajdującymi się w rybach, będących podstawą bazy pokarmowej (zanieczyszczenia chemiczne) oraz wzrost zanieczyszczenia wód mikroplastikami;
3. niepokojenie w miejscach przebywania, przepłaszanie i ograniczenie dostępu do miejsc wypoczynku, rozrodu i linienia;
4. niestabilność piaszczystych łach stanowiących jedyne miejsce *haul-out* gatunku w POM.

Przyłów, zanieczyszczenie środowiska morskiego niebezpiecznymi substancjami (w tym mikroplastiki, metale ciężkie, chlorowcopochodne) jak i narastająca z roku na rok presja ze strony turystyki oraz prowadzonych na dużą skalę prac hydrotechnicznych, są czynnikami znacząco obniżającymi perspektywy ochrony foki szarej. Należy jednocześnie wskazać nadal występujący brak dostępnych, bezpiecznych dla fok, jak i samego połowu, alternatywnych narzędzi połowowych (np. testowane w latach ubiegłych: pułapka łososiowa oraz klatka dorszowa). Trwający konflikt ze środowiskiem rybaków, brak nowych narzędzi połowowych oraz brak wiarygodnych oficjalnych raportów dotyczących przyłowu wskazuje, że czynnik ten może mieć znaczący, negatywny skutek dla perspektyw zachowania gatunku w POM.

Biorąc pod uwagę z jednej strony presje jakim poddawana jest foka szara w POM oraz wysoce prawdopodobny wzrost natężenia negatywnych czynników, szczególnie po okresie restrykcji związanych z COVID-19, a z drugiej zwiększającą się liczebność populacji Bałtyckiej oraz odnotowywanych w POM osobników tego gatunku, występującego całorocznie na niestabilnym geologicznie wyleżysku oraz brak regularnego rozrodu foki szarej (a tym samym brak optymalnego dla tego gatunku miejsca rozrodu) należy ocenić perspektywy ochrony za złe (U2).

WYNIKI MONITORINGU FOKI SZAREJ W 2021 ROKU

Tab. 1. Zestawienie ocen parametrów i wskaźników na badanym stanowisku

Parametr/Wskaźnik		Wartość wskaźnika	Ocena
Populacja			U2
1.	Występowanie	podczas każdego lotu obserwowano fokę na <i>haul-out</i>	FV
2.	Liczba osobników	406 – wzrost liczebności o ponad 7% w stosunku do 2020 r. (190 osobników)	FV
3.	Rozród	0	U2
4.	Śmiertelność	0 – brak oficjalnych danych o przyłowionych fokach	U2
Siedlisko			U2
1.	Istnienie i dostęp do optymalnych miejsc odpoczynku	Istnieją presje ograniczające dostęp do takich miejsc szczególnie w okresie letnim	U1
2.	Istnienie i dostęp do optymalnych miejsc linienia	Istnieją presje ograniczające dostęp do takich miejsc, w tym przede wszystkim niestabilność haul-out	U1
3.	Istnienie i dostęp do optymalnych miejsc rozrodu	Brak stałego (optymalnego) miejsca rozrodu – nie odnotowano rozrodu w trakcie monitoringu	U2
Perspektywy ochrony: Perspektywy ochrony ocenia się jako złe: brak regularnych stwierdzeń rozrodu, istniejące i rosnące, presje związane z miejscami wypoczynku fok oraz niestabilne miejsce potencjalnego rozrodu w POM.			U2
OCENA OGÓLNA			U2

Oddziaływania i zagrożenia

Kod	Oddziaływanie	Wpływ	Intensywność oddziaływania*
D11	Produkcja energii i jej działania generujące hałas	negatywny	A
E02	Budowa lub modyfikacja (np. osiedli i osad) w istniejących obszarach miejskich lub rekreacyjnych	negatywny	B
F06	Rozwój i utrzymanie plażowych terenów turystycznych i rekreacyjnych karmienie plaż i sprząatanie plaży	negatywny	A
F07	Sport, turystyka i wypoczynek	negatywny	A
F08	Modyfikacja linii brzegowej, ujścia rzek i warunków przybrzeżnych do rozwoju, użytkowania i ochrony infrastruktury i obszarów mieszkalnych, handlowych, przemysłowych i rekreacyjnych (w tym ochrony i ochrony wybrzeża oraz prac nad infrastrukturą)	negatywny	B
F20	Działalność lub budynki mieszkalne lub rekreacyjne i generujące zanieczyszczenia morskie (z wyłączeniem zanieczyszczenia makro- i mikro-zanieczyszczenia morskiego)	negatywny	B
G10	Nielegalne strzelanie/zabijanie	negatywny	A
G12	Przyłowy i przypadkowe zabijanie (ze względu na działalność połowową i polowania)	negatywny	A
H02	Ćwiczenia wojskowe, paramilitarne lub policyjne i operacje w środowisku słodkowodnym i morskim	negatywny	A
J02	Zanieczyszczenie o źródłach mieszanych wód morskich (morskie i przybrzeżne)	negatywny	B

* Intensywność oddziaływania - A – wysokie, B - umiarkowane